

POZNAJME NAŠU SPIŠSKÚ DIECÉZU¹

Spišská diecéza má rozlohu 7 802 km². Na tomto území žije približne 602 750 obyvateľov, z toho rímskokatolíkov je 458 420. V diecéze v súčasnosti aktívne pôsobí 300 diecéznych kňazov (na odpočinku je 24 kňazov), 42 rehoľných kňazov, 278 rehoľných sestier. Diecéza má celkovo 177 farností, ktoré sú rozdelené do 14 dekanátov. Súčasný diecézny biskup Mons. Štefan Sečka je 14. spišským biskupom od zriadenia diecézy. Spišské biskupstvo je súčasťou východnej cirkevnej provincie a spolu s Rožňavským biskupstvom je sufragánom Košického arcibiskupstva.

Spišské biskupstvo vzniklo vyčlenením z Ostrihomského arcibiskupstva 13. marca 1776. Pápež Pius VI. tak urobil bulou *Romanus pontifex*, ktorú vydal na základe dekrétu Márie Terézie zo začiatku roka 1776. Spolu so Spišským biskupstvom vzniklo aj Banskobystrické a Rožňavské biskupstvo.

Sídlom Spišského biskupstva sa stala Spišská Kapitula, ktorej história siaha pravdepodobne do 12. storočia, i keď prvou písomnou zmienkou o Spiši je až listina uhorského kráľa Ondreja II. z roku 1209. Prostredníctvom nej bamberský biskup Ekbert (brat uhorskej kráľovnej Gertrúdy, prvej manželky Ondreja II.) predáva rozsiahle územie medzi *Snežnými horami* a v povodí rieky Poprad spišskému prepoštovi Adolfovi a jeho sestre. Je pravdepodobné, že prepoštova sestra, jej manžel Rutger a aj samotný Adolf (prvý po mene známy spišský prepošt) pochádzali z blízkeho okruhu kráľovnej Gertrúdy. Týmto nás táto listina oboznamuje s existenciou komitátu a aj s existenciou cirkevnej organizácie Spiša, ktorá bola reprezentovaná Spišským prepoštstvom a jeho prepoštom. Aj napriek tomu, že sa nám nezachovala žiadna listina, ktorá by nás oboznamovala s presným dátumom založenia Spišského prepoštstva, spomínaná listina nám potvrdzuje to, že v roku 1209 už prepoštstvo existovalo. Okrem toho na Pažici (oproti dnešnému biskupskému sídlu) pravdepodobne už v 11. storočí existoval benediktínsky kláštor zasvätený sv. Martinovi.

Pri prepoštovi vznikol čoskoro zbor kanonikov, teda *kapitula*, ktorá mala spočiatku štyroch členov. Neskôr sa počet kanonikov zvyšoval, až sa napokon ustálil na počte desať osôb. Okrem tohto samotná kapitula mala od 13. storočia aj ďalšiu dôležitú funkciu, a to funkciu hodnoverného miesta, čiže verejného kráľovského notárstva. Už v 13. storočí tu bola založená kapitulská škola, v roku 1646 sa tu usadili jezuiti a v roku 1648 aj založili gymnázium.

Spišské prepoštstvo bolo v roku 1776 panovníčkou Máriou Teréziou a pápežom Piusom VI. povýšené na Spišské biskupstvo, ktoré sa tak vyčlenilo z Ostrihomského arcibiskupstva. V roku 1815 tu bol založený seminár pre kňazov a v roku 1819 aj najstarší učiteľský ústav v Uhorsku. Po nástupe biskupa Jána Vojtaššáka v roku 1921 sa duchovný život v diecéze obnovil. Postupne vznikali nové vzdelávacie a výchovné inštitúcie, charita, farnosti, spolky, či združenia. V jednotlivých farnostiach diecézy bola zavedená každodenná poklona Najsvätejšej Sviatosti Oltárnej podľa presného plánu, ktorý sa zachováva aj dodnes. V roku 1925 sa uskutočnila diecézna synoda, ktorej závery na dlhé roky pomohli zachovať duchovný život a účinné riadenie diecézy aj počas nespravodlivého väznenia biskupa Jána Vojtaššáka, ale aj po jeho smrti až do

¹ Prevzaté z webovej stránky diecézy (<http://dieceza.kapitula.sk/>)

pádu komunizmu. Spišská diecéza bola počas komunizmu takmer 40 rokov bez biskupa. V danej dobe bola riadená tzv. kapitulnými vikármi.

V roku 1989 sa spišským biskupom stal Mons. František Tondra, ktorý v zmenených okolnostiach doby obnovil všetky potrebné inštitúcie a duchovný život v diecéze. Na konci svojho pôsobenia vyhlásil Druhú diecéznu synodu, ktorej závery sa v súčasnosti uvádzajú do života. Súčasný spišský biskup je Mons. Štefan Sečka.

Územie Spišskej diecézy, konkrétne Spišskú Kapitolu, Levoču, Vysoké Tatry a Poprad, navštívil pápež sv. Ján Pavol II. v dňoch 2. - 3. júla 1995 počas svojej druhej pastoračnej návštevy Slovenska.



Interiér Katedrály sv. Martina v Spišskej Kapitule

Na území diecézy sa nachádza najväčšie pútnické miesto na Slovensku - Mariánska hora v Levoči, ktorá je zapísaná do siete mariánskych pútnických miest Európy a tamojšia bazilika má zároveň duchovné puto s Bazilikou Santa Maria Maggiore v Ríme. Odpustová slávnosť je v nedeľu po sviatku Navštívenia Panny Márie (2. júla). Pútnický chrám v Levoči povýšil sv. Ján Pavol II. 26. januára 1984 na baziliku (basilica minor).

KATEDRÁLA SV. MARTINA

Katedrála sv. Martina je skvelým príkladom vývoja jednotlivých architektonických slohov. Prvou stavebnou fázou tohto chrámu bola fáza románska, ktorú je možné zaradiť do prvej tretiny 13. storočia, keď kostol pôdorysne predstavoval trojlodie, na ktoré sa napájala priečna loď (transept). Určujúca stavebná etapa vo vývoji vzhľad dnešného kostola nastala v rokoch 1462 - 1478, keď bol chrám goticky prestavaný a rozšírený o rozsiahlu svätyňu. Taktiež dostal nové zaklutenie a tým získal charakter halového kostola s tromi loďami. V rokoch 1493 - 1499 bola v štýle neskorej gotiky k južnej stene kostola pristavaná Kaplnka Zápoľskovcov, pod ktorou bola súčasne vystavaná krypta. V druhej polovici 18. storočia prebehli rôzne barokové úpravy, ktoré sa prejavili hlavne v prestavbe krýpt. Posledná etapa stavebných úprav chrámu prebehla koncom 19. storočia.

Najstaršou a najvzácnejšou pamiatkou chrámu je románska plastika *Bieleho leva - Leo albuş*, ktorý je jedinou zachovanou románskou plastikou tohto druhu na Slovensku. Ďalšou výnimočnosťou kostola je najstaršia datovaná nástenná maľba na Spiši z roku 1317, ktorá je umiestnená na severnej, ešte pôvodnej románskej stene. Znárodňuje *Korunovanie Karola Róberta z Anjou za uhorského kráľa*.

Z pôvodného počtu 13 gotických krídlových oltárov sa zachovalo iba päť a sú pripisované majstrovi spišskokapitulskej dielne. Hlavný oltár bol vysvätený v roku 1478 a v jeho oltárnej skrini sa nachádzajú tri ústredné sochy - Madona s dieťaťom, sv. Martin a sv. Mikuláš. Z roku 1478 pochádza aj *Oltár Troch kráľov*, ktorého najvzácnejšou časťou je pôvodná gotická predela zobrazujúca zmŕtvychvstalého Krista. Najstarším oltárom chrámu je *Oltár Usnutia Panny Márie* z roku 1470. Jediným kompletne zachovaným gotickým oltárom je *Oltár Korunovania Panny Márie* z rokov 1493 - 1499, ktorý je umiestnený v *Kaplnke Zápoľskovcov*. Posledným krídlovým oltárom je *Oltár sv. Michala Archanjela* z roku 1472, ktorý na ústrednej tabuľovej maľbe váži duše ľudí pri Poslednom súde. V chráme sú umiestnené ešte ďalšie tri oltáre - barokový *Oltár sv. Kríža* z roku 1622 - 1629, *Oltár Piety* z roku 1873 a *Oltár Božského Srdca Ježišovho* (1902).

Zo zariadenia katedrály je potrebné ešte spomenúť barokové lavice z roku 1630, ktorých predné čelá znázorňujú výjavy: Narodenie Krista, Klaňanie sa troch kráľov, Utek do Egypta a Kristus na Olivovej hore. Okrem toho sa v *Kaplnke Zápoľskovcov* nachádzajú aj cenné renesančné epitafy z konca 15. storočia, ktoré patria Imrichovi a Štefanovi Zápoľským a sú detailným zobrazením týchto palatínov v brnení. Vzácnu súčasťou chrámu sú aj pohrebné štíty - mortuária - ktoré pochádzajú zo 17. storočia a patria príslušníkom rodu Csáky, Thurzo, či Erdödy. V gotických oknách sa nachádzajú farebné vitráže, vyrobené v tirolskej dielni v Innsbrucku, ktoré v sanktuáriu znázorňujú výjavy zo života sv. Martina a v kaplnke Zápoľskovcov zasa motívy zo Starého a z Nového zákona.

V roku 1993 bola Spišská Kapitula zapísaná do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.